

INFORMATIENOTA VOOR DE RAAD

Nummer:

Portefeuille: Stedelijke ontwikkeling & Cultuur
Programma: 5. Sport, cultuur en recreatie
Taakveld: 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie.

Datum 1 oktober 2019
Bijlagen:

Onderwerp: Herplaatsing onderdelen van kunstwerk Hemelspiegel.

De raad neemt kennis van:

Deze informatienota geeft verslag van:

- *Ter afdoening van M18 - motie 26-181113, de stand van zaken met betrekking tot de herplaatsing van (onderdelen van) het kunstwerk Hemelspiegel.*

Inleiding

Het kunstwerk Hemelspiegel(1994) van Jan van Munster betrof het totale ontwerp van het Dukaatplein, inclusief de vijver, granieten blokken én verlichting. De granieten blokken waren door de kunstenaar bewerkt en uit een van de blokken stroomde water.

Nadat het kunstwerk vanwege herinrichting van het stadshart in 2007 volledig is verwijderd, zijn slechts enkele onderdelen van het kunstwerk bewaard gebleven en opgeslagen. De granieten elementen staan momenteel tijdelijk bij de firma Schlepers Cultuurtechniek.

Omdat de drie granieten elementen lijken op de poten van een olifant worden deze elementen van het kunstwerk in de volksmond ook wel “Olifantspoten” genoemd. De initiatiefgroep Olifantspoten wil de drie granieten blokken een nieuwe plek te geven in de openbare ruimte van Lelystad.

Naar aanleiding van een voorstel daartoe tijdens motiemarkt 2018, is door de gemeenteraad bij de besluitvorming over de Programmabegroting 2019 een motie aangenomen om het kunstwerk Hemelspiegel opnieuw te plaatsen als onderdeel van de herinrichting van het Stationsplein (of eventueel een andere locatie). Het beschikbare budget dat de raad hierbij beschikbaar stelde bedraagt € 10.000.

Foto door Paul de Jong, afkomstig van website Jan van Munster (<https://janvanmunster.nl/werken/>)

Toelichting

Locatie

Naar aanleiding van de motie is in 2019 onderzocht of het mogelijk is om het kunstwerk weer een plek te geven bij de inrichting van het Stationsgebied of op een andere locatie in het stadshart. Toen duidelijk werd dat een volledige reconstructie van het kunstwerk Hemelspiegel zowel ruimtelijk als financieel niet haalbaar was, is de focus van de verkenning gelegd naar een mogelijk andere locatie voor de drie granieten elementen uit het kunstwerk. Dit is immers ook het verzoek van de initiatiefgroep.

Uit de verkenning bleek dat vanwege ruimtelijke overwegingen het niet mogelijk is om de drie elementen een goede plek te geven in het stadshart. Om die reden is gekeken naar andere locaties in Lelystad, met speciale aandacht voor gebieden waar kunst in de openbare ruimte ontbreekt. Deze locaties werden gevonden in Warande.

In Warande zijn twee locaties waar de elementen een toegevoegde waarde kunnen bieden aan de openbare ruimte. (zie bijlage) De reeds aanwezige locatie nabij het MFA Warande heeft daarbij de voorkeur.

Auteursrecht

Kunstwerken zijn in Nederland auteursrechtelijk beschermd. Tussen de maker en zijn werk bestaat een nauwe, persoonlijke band. De reputatie van de auteur wordt immers door zijn werk(en) bepaald. Auteurswet geeft daarom bijzondere rechten die deze reputatie beschermen: de zogenaamde persoonlijkheidsrechten (ook wel 'morele rechten' genoemd). Persoonlijkheidsrechten zijn niet over te dragen. De maker houdt zijn persoonlijkheidsrechten, ook als hij zijn auteursrechten (voor openbaarmaking) bijvoorbeeld aan een uitgever of aan de koper van het werk heeft overgedragen. Dit persoonlijkheidsrecht behoudt de maker dus altijd. In Artikel 25, lid 1d van de Wet op het Auteursrecht is bepaald dat de maker (de kunstenaar) het recht heeft zich te verzetten tegen elke misvorming, verminking of andere aantasting van het werk, welke nadeel zou kunnen toebrengen aan de eer of de naam van de maker of aan zijn waarde in deze hoedanigheid.

Bij kunst in de openbare ruimte komt het voor dat een kunstenaar zich op dit recht beroept wanneer een kunstwerk wordt verplaatst. Een kunstwerk in de openbare ruimte is veelal voor een specifieke omgeving ontworpen. Verplaatsing kan dan worden beoordeeld als een aantasting van het kunstwerk. Omdat de mate van aantasting bij een kunstwerk niet altijd objectief is te bepalen, volgt uiteindelijk veelal een beoordeling door de rechter. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen is het bij een herplaatsing van belang dat een kunstenaar tijdig wordt betrokken.

Met het oog op deze auteursrechtelijke implicaties zijn beide opties in Warande vooraf voorgelegd aan de kunstenaar van het kunstwerk Hemelspiegel. Hij stemde in met de voorgestelde locaties, onder de voorwaarde dat bij herplaatsing van de elementen ook de oorspronkelijke waterstroom uit een van de blokken en de verlichting hersteld worden. Deze elementen acht hij namelijk essentieel voor het concept van het werk. Het decoratief plaatsen van de granieten blokken in incomplete toestand heeft in zijn visie geheel geen inhoud, zodat hij zijn naam er niet aan wil verbinden. En om te voorkomen dat de blokken op een later tijdstip alsnog ergens zouden worden neergezet, sprak hij de wens uit de blokken te vernietigen. Omdat dit niet in de wet wordt genoemd is vernietiging vanuit het persoonlijkheidsrecht overigens geen aantasting of verminking van het kunstwerk. Het kunstwerk bestaat immers daarna niet meer.

Echter, de oorspronkelijke technische onderdelen voor de waterfunctie van de blokken en de verlichting zijn na al die jaren niet meer beschikbaar. Uiteraard kan worden overwogen om een nieuwe water- en lichtinstallatie aan te leggen. Het beschikbare budget is echter niet toereikend. Ook heeft de gemeente geen autonoom budget voor het plaatsen van kunst in de openbare ruimte waaruit deze extra investering gedekt kan worden en het budget voor Warande voorziet ook niet in zo'n investering.

Graag hadden we de elementen samen met de kunstenaar een nieuwe plek willen geven in de openbare ruimte (eventueel met informatie over het oorspronkelijke kunstwerk waar ze deel van uit hebben gemaakt). Omdat de kunstenaar zich om artistieke redenen hier tegen verzet en dit mogelijk leidt tot een (mogelijk langdurige) juridische procedure die de plaatsing van de elementen uiteindelijk verhindert, en omdat er geen financiële dekking is om de technische installaties weer aan te brengen, wordt voorgesteld om de blokken niet te herplaatsen.

Kernboodschap

De kunstenaar stemt alleen in met de herplaatsing van de blokken van het oorspronkelijke kunstwerk Hemelspiegel wanneer ook de oorspronkelijke waterstroom uit een van de blokken en de

verlichting worden hersteld. Hiervoor ontbreekt echter de benodigde financiële dekking. Daarom wordt afgezien van het herplaatsen van (de granieten elementen van) het kunstwerk Hemelspiegel in de openbare ruimte.

Vervolgstappen

Met de kunstenaar is afgestemd of de blokken volledig vernietigd moeten worden, of dat in het kader van duurzaamheid de blokken ook opgedeeld kunnen worden in kleinere elementen, waarbij de oorspronkelijke verschijningsvorm niet meer herkenbaar is en dus ook niet meer refereert aan het oorspronkelijke kunstwerk. De kunstenaar vindt hergebruik een goede zaak. De wijze waarop is nog in beraad. Met de firma Schlepers is bij plaatsing afgesproken dat na verwijdering van de blokken van hun terrein in overleg wordt getreden over een opslagvergoeding.